

Celebració de la Pésah, la Pasqua jueva dels samaritans, en què un sacerdot degolla cinquanta xais.

EL TEMPS

L'altre temple d'Israel

Els jueus tenien rivals importants a l'hora de retre culte a Jahvè. Els arqueòlegs han descobert un segon gran temple no gaire lluny de Jerusalem que és anterior al seu cosí més famós. Pertanyia als samaritans i és possible que l'esborressin de la Bíblia un cop es va fer evident el guanyador del conflicte.

Vestit amb túnica grisa, Aaron ben Ab-Chisda ben Yaacob, de 85 anys, és a casa seva, assegut, amb una il·luminació tènue. Comença un cant gutural, una lletania en hebreu antic. Té la barba espessa i al cap hi porta una quipà.

Aquest home és summe sacerdot i el seu arbre genealògic es remunta fins a 132 generacions. "Sóc descendent directe d'Aaron, germà del profeta Moisès", explica. Moisès va viure fa potser més de 3.000 anys.

Ab-Chisda és el líder espiritual dels samaritans, una secta tan estricta que els qui hi pertanyen ni tan sols poden encendre la calefacció durant el sàbat. Mai no mengen marisc i només es casen ells amb ells. Diuen que, durant la mens-

truació, les dones són molt impures i per això es reclouen en cambres especials durant set dies.

A fora, als carrers de Kiryat Luza, prop de Nablús, hi bufa un vent fred. El poble s'estén just sota el cim del mont Garizim. Hi ha una escola, dues botigues i un emplaçament per als sacrificis. Hi viuen 367 samaritans. És una comunitat petita.

El dissabte, tothom ha d'assistir als serveis religiosos de la sinagoga. "Cada nounat ha d'ésser circumcidat exactament el vuitè dia", diu el summe sacerdot —ni abans, ni després.

El fet més important: la secta només creu en el llegat escrit de Moisès, els cinc llibres del Pentateuc, coneguts popularment com la Torà. Rebutgen qualsevol altra escriptura de la Bíblia.

Els samaritans eren majoria. Des d'una perspectiva històrica, els samaritans i els jueus tenen un llinatge comú. L'Antic Testament relata que deu de les dotze tribus de la regió de Samaria van fundar l'estat d'Israel l'any 926 aC. Els altres dos clans vivien més al sud, a la regió muntanyosa de Judà, la capital de la qual era Jerusalem.

Dit d'una altra manera, els samaritans eren majoria. A l'antiguitat n'hi havia més de 300.000, potser fins i tot més d'un milió. Però la seva llei més estricta gairebé els va menar a la perdició. "No habitareu fora de la Terra Promesa."

Com a resultat de tot plegat, mentre els jueus fugien arreu del món per a esquivar la crueltat de governants estrangers, els seus congèneres continuaven a la terra dels avantpassats i eren víctimes dels règims de tirans bizantins i soldans despietats. Al final de la Primera Guerra Mundial només en quedaven 146.

"Avui les coses ens van millor", diu alegrement Ab-Chisda mentre mira fixament per la finestra. Ara, juntament amb un altre grup de Holon, a prop de Tel-Aviv, aquesta comunitat religiosa consta de 751 creients.

Aquest augment de la població, però, va ser possible perquè van deixar enrere tradicions antigues i van abolir la prohibició dels matrimonis mixtos. El 2004 es van admetre a la comunitat cinc jueves d'Ucraïna i una de Sibèria, totes preparades i amb ganes de casarse.

A causa de l'endogàmia pateixen molts defectes genètics. Revistes especialitzades han publicat estudis sobre els fills oblidats de Déu. Acostumen a patir debilitat de músculs i la síndrome d'Usher, malaltia més coneguda com a sord-ceguesa.

Però la seva religió és viva i en bon estat. Es reuneixen per a celebrar la Pésah, la pasqua jueva, una festivitat en què els homes porten vestidures blanques i celebren un gran sacrifici animal.

Durant la cerimònia, un sacerdot degolla 50 xais. Rierols de sang flueixen per una canal de pedra fins a un forat, on la sang dels xais es crema juntament amb els intestins. La carn, que és cuinada en un gran forn de fang, s'ha de consumir tota la mateixa nit —si no, deixa de ser caixer.

Però d'on ve aquest poble arcaic? Aquesta pregunta intriga cada vegada més estudiosos de la religió. Descobertes recents mostren que els samaritans van patir un destí nefast. Segles enrere, havien estat els guardians de l'arca de l'aliança i de la tradició mosaica. Però tot d'una es van convertir en les víctimes d'una campanya de desprestigi.

Stefan Schorch és davant la sinagoga de Kiryat Luza. Expert en l'Antic Testament, Schorch pertany a la Universitat Martin Luther de Halle Wittenberg i ve aquí sovint –habitualment armat amb una enregistradora. Treballa com ho faria un etnòleg que estudiés una tribu indígena remota.

Són les 7.30 i un sacerdot obre una petita capella i desapareix en un nínxol darrere unes cortines vermelles gruixudes. A dins hi ha una caixa forta plena de volums antics del Pentateuc. “Increïble”, diu l'investigador mentre fulleja “una edició conservada íntegrament del segle XIV”. Fa fotografies de cada pàgina del volum. Aleshores el sacerdot ho tanca tot de nou.

En uns altres temps, gairebé totes les famílies riques posseïen un d'aquests llibres tan valuosos escrits a mà. Alguns van arribar a Europa. Ara el professor –que ve del lloc on va néixer la reforma de Martí Luter– estudia aquests textos, els comprova línia a línia, mot a mot. Compara la Torà samaritana amb la versió jueva.

“De fet, només hi ha una diferència principal”, explica. Entre els jueus, l'epicentre religiós mundial és Jerusalem. Per als samaritans, però, és el mont Garizim.

Però quina Torà és l'original? Fins no fa gaire el pensament generalment acceptat era aquest: al segle IV aC, els samaritans es van escindir com a secta radical. A la Bíblia hi apareixen com a forasters i idòlatres, són malvats. La paràbola del “bon samarità” (Lluc 10:25-37) ofereix un retrat més aviat atípic d'un membre d'aquesta secta.

L'historiador Flavi Josep, que era jueu, esmenta que l'any 330 aC els apòstates van erigir de pressa i corrents un santuari per a mirar d'emular el temple de Jerusalem.

Cada vegada més, però, sembla que la Bíblia ens ha llegat una visió desvirtuada de la història. Rotlles de

Stefan Schorch, expert en l'Antic Testament.

papir que es van trobar a Qumran, a la mar Morta, i també un fragment de la Bíblia que va aparèixer fa poc en un mercat d'antiguitats, exigeixen una “revaloració completa”, diu Schorch.

Però l'indici més impressionant de la història l'ha descobert Yitzhak Magen. Tot treballant entre tanques de seguretat, l'arqueòleg ha excavat al cim ventós del mont Garizim.

Les seves troballes, només publicades parcialment, són una autèntica revelació: fa 2.500 anys, la muntanya ja era coronada amb un santuari immens i resplendent, envoltat per un recinte de 96 metres per 98. La muralla tenia sis portes de fusta colossals amb recambra.

En aquella època, el temple de Jerusalem no era sinó una estructura simple.

Magen hi ha descobert restes de 400.000 ossos d'animals sacrificats. Les inscripcions identifiquen aquest indret com “la casa del Senyor”. Una anella de plata és guarnida amb el tetragramatò YHWH, Jahvè.

Tot això vol dir que només a 50 quilòmetres de Jerusalem hi havia un centre d'adoració rival.

Aquesta descoberta és impressionant. Entre els israelites, es coïa una guerra religiosa i la nació s'havia dividit. Els jueus tenien cosins poderosos que competien amb ells pel lideratge religiós a la Terra Santa. La disputa girava entorn d'una qüestió central: quin emplaçament mereixia l'honor de ser el cor i el centre de la devoció cap a Déu Totpoderós?

La revisió de la Sagrada Escripura. Els investigadors encara han de recórrer un llarg camí abans no descobreixin tots els detalls del conflicte. És evident, això no obstant,

que va ser extremadament aferrissat. L'un bàndol injuriava l'altre. Hi va haver caos, assassinats i, finalment, fins i tot es va revisar la Sagrada Escripura.

Al principi –si més no, això és clar– els samaritans habitaven a les terres del nord. I, en efecte, si el comparem amb Jerusalem, el mont Garizim gaudia d'uns drets antics significatius: a la gran història del poble escollit, la muntanya hi té un paper clau.

Abraham, que d'acord amb la llegenda vagà per l'orient com a pastor aproximadament el 1500 aC, s'hi aturà perquè Déu se li aparegué en una visió meravellosa. Més endavant, el patriarca Jacob hi tornà per a construir-hi el santuari original.

Al cinquè llibre de Moisès, el cim de la muntanya finalment guanya un lloc prominent en la història bíblica: després de l'èxode d'Egipte, els israelites van vagar pel desert del Sinaí durant 40 anys. Finalment, van arribar al riu Jordà des de l'est. El seu líder, vell i esgotat, va llançar una llarga mirada a través del riu cap a la terra promesa, “un país que regalima llet i mel”.

Poc després de morir, Moisès donà una ordre important: el poble primer hauria d'anar al mont Garizim. Manà que sis tribus pugessin al cim i hi pronunciessin benediccions, mentre que les altres sis haurien de pronunciar malediccions des del cim proper del mont Ebal. Era una mena de ritual de presa de possessió de la Terra Promesa.

Finalment, el profeta diu als israelites que al mont Garizim hi han de construir un temple “fet de pedra” i cobert de guix, perquè així ho ha escollit el Senyor.

En tot cas, això és el que apareix en els textos bíblics més antics. Són fràgils rotlles de papir que es van fabricar fa més de 2.000 anys a Qumran i que els experts han examinat per primera vegada no fa gaire.

La Bíblia hebrea, que segurament els sacerdots van passar molt de temps revisant, de cop i volta sembla molt diferent. Ja no s'hi menciona cap “lloc escollit”.

La paraula “Garizim” també va ser esborrada del passatge crucial. El text, en canvi, estableix que l'altar

Un summe sacerdot samarità aixeca el pergami de la Torà en la celebració d'una festa jueva.

de Jahvè es va erigir a “Ebal”. “Esmentant la muntanya de les malediccions”, afirma Schorch, “volien que tota la història tingués connotacions negatives i privar Garizim de la seva legitimitat bíblica”.

Schorch estima que aquesta modificació data del 150 aC. L'investigador per poc no arriba a dir-ne “frau”: prefereix referir-s'hi com a “adaptació de la Bíblia al seu propi punt de vista religiós”.

Però com és que l'ardit finalment va tenir èxit? Perquè va vèncer la majoria? No eren els samaritans, el poble més gran? A Samaria, la capital, l'any 1000 aC ja hi havia un palau. S'hi ha trobat ivoiri. En aquella època Jerusalem no era gaire més que un poble, de 1.500 habitants amb prou feines.

Els investigadors han resolt el trencaclosques i la resposta fins i tot té cara: té la barba rinxolada i duu un casc de bronze. A partir de l'any 732 aC els assiris van fer servir els carros de guerra per a avançar per la Mediterrània i sotmetre l'estat d'Israel. Van empalar els habitants o bé els van fer presoners.

Això va devastar el país. Hordes violentes havien envaït la terra del Senyor. Molta gent va fugir a Judà. La població de Jerusalem va augmentar fins a 15.000 habitants.

Pagans fornicadors i salvatges. Enfortits per aquesta arribada, els sacerdots van decidir que era hora

que ells tinguessin el paper principal en els afers religiosos. Només uns quants anys després de la invasió, el rei Ezequies va persuadir tots els israelites –tan jueus com samaritans– que pelegrinessin a Jerusalem. Digué que era l'únic indret que conservava la llibertat i la puresa per a adorar el Totpoderós. El país veí, naturalment, l'havien ocupat pagans fornicadors i salvatges.

Per a donar suport a la seva reivindicació, els jueus van teixir tot un conte bíblic al voltant del seu petit regne del sud. D'acord amb aquesta història, pels voltants del 1000 aC el bíblic rei David regnà, des de Jerusalem, un regne gloriós. Suposadament, el seu fill Salomó va construir a la ciutat un santuari de cedre, “revestit d'or tot sencer”. D'acord amb la Bíblia, més de 180.000 obrers van treballar-hi de valent.

Ximpleries: mai no s'ha trobat ni un sol indici arqueològic que corrobori l'existència del temple de Salomó.

L'objectiu de l'engany, però, era evident: els sacerdots de Judà volien magnificar la glòria de la seva pròpia ciutat. I no van deixar escapar cap oportunitat d'injuriar els seus rivals: a la Bíblia, els samaritans gairebé sempre hi apareixen com a personatges indesitjables. També es deia que eren ètnicament impurs perquè la seva sang suposadament s'havia barrejat amb la dels conqueridors forasters.

El llibre d'Esdres fins i tot explica que aquests “enemics” van volen dificultar la reconstrucció del temple destruït de Jerusalem –per l'enveja de no tenir un temple propi.

Però, en realitat, en aquella època ja feia anys que al mont Garizim hi havia una resplendent fortalesa divina. Magen hi ha descobert joies, plata, un conjunt de cosmètics fins i una campaneta d'or de les vestidures esplèndides d'un summe sacerdot.

Viure en pau. Al voltant de l'any 180 aC l'edifici cerimonial va créixer fins a fer uns 200 metres per 200. Els samaritans hi afegiren unes escales monumentals i cambres per a “milers de pelegrins”. Aparentment, hi havia multitud de visitants devots. Res d'això no s'esmenta a la Bíblia.

La disputa, finalment, va arribar a un punt crític. El 128 aC Joan Hircà, príncep jueu, ascendí al mont Garizim amb un exèrcit i cremà el temple. Els arqueòlegs hi han trobat un estrat amb restes de l'incendi, juntament amb puntes de fletxa, espases, dagues i bales de plom per a les fones.

Els samaritans mai no van reconstruir el temple. D'aleshores ençà, els vencedors van escriure els llibres d'història (bíblica) i van enfonsar els seus rivals en l'oblit. I, així i tot, els *guardians de la llei*, com s'anomenen a si mateixos, encara existeixen. Quan Mark Twain visità la regió, el 1867, hi trobà el “trist, orgullós vestigi d'una comunitat en altres temps poderosa” que va contemplar, “tal com algú contemplaria un mastodont vivent”.

Avui dia, la situació d'aquesta impressionant comunitat religiosa ha millorat. Ocupen un escó al parlament palestí i mantenen relacions amb les Nacions Unides. “Volem viure en pau amb tothom”, diu el summe sacerdot Ab-Chisda.

Tot i la seva tràgica història, el líder espiritual no ha perdut el sentit de l'humor. Per a respondre com és el paradís samarità, l'home vacil·la breument. Aleshores, murri, respon: “Deu ser un lloc meravellós. Encara ningú no n'ha tornat per a queixar-se.”

Matthias Schulz

© *Der Spiegel*

Traducció de Paula Arnas Antolín